

RESIDENCE AND CATERING SERVICES TO THE POPULATION THE IMPORTANCE OF ECONOMETRIC MODELING IN REGULATORY ASSESSMENT OF CONSUMER REQUIREMENTS TO IMPROVE DISPLAY QUALITY

Rahimov Abdihakim Muhammadiyevich

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti assistenti

ab.raximov@mail.ru

ANNOTATION

This article explores the importance of econometric modeling in the normative assessment of consumer demand for improving the quality of housing and catering services. It has been studied that the standard of living of the population depends on its internal capabilities and habitat

Keywords: model, econometrics, standard of living, poverty assessment, education index of the population, consumption satisfaction rate, method of economic indicators

Аннотация

Ushbu maqolada aholiga yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlarini ko'rsatish sifatini oshirishning iste'mol talablarini me'yoriy baholashda ekonometrik modellashtirishning ahamiyati tadqiq qilingan. Aholi turmush darajasi inson ichki imkoniyatlari va istiqomat muhitiga bog'liqligi o'rganilgan.

Kalit so'zlar: model, ekonometrika, aholi turmush darajasi, kambag'allikni baholash, insonlarning ma'lumotlilik darajasi indeksi, iste'molni qondirish koeffitsiyenti, iqtisodiy indekslar usuli

Аннотация

В данной статье исследуется важность экономерического моделирования в нормативной оценке потребительского спроса для повышения качества услуг жилья и общественного питания. Изучено, что уровень жизни населения зависит от его внутренних возможностей и среды обитания

Ключевые слова: модель, эконометрика, уровень жизни, оценка бедности, индекс образования населения, коэффициент удовлетворенности потреблением метод экономических показателей

KIRISH

Aholiga yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlarini aholining turmush darajasi inson ichki imkoniyatlari va istiqomat muhitiga bog'liqdir. Inson imkoniyati, harakati yashash muhit harakati bilan mos kelganda aholi turmush darajasi oshishi mumkin. Agar iste'mol rivojlanishi va inson iste'molini qondirish rivojlanishiga to'sqinlik bo'lsa, hayot muvozanatiga erishish

mumkin emas. Har bir inson tug'ilgandan boshlab, bilim, mahorat, tajriba to'plab boradi, bular rivojlanib, yaxshi hayot kechirishga asos

Ijtimoiy va iqtisodiy munosabatlar tizimi - bu murakkab tuzilmali, ko'p faktorlarli tizim hisoblanib, u bevosita jamiyatning yashash tarzining ma'lum ko'rinishidir. Ijtimoiy-iqtisodiy darajani sifat va miqdor jihatdan anglatuvchi sifatida aholining yashash qo'layliklari, ulrga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifati va boshqalar keltiriladi.

Ijtimoiy va iqtisodiy munosabatlarning samarali tizimi faqat fundamental asosda shakllanishi mumkin. Normativ-huquqiy normalarning har xil turlari, xodimlar, ish beruvchilar va davlatning o'z ishida samarali va mas'uliyatli ishtiroki aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlaydi. Bu esa aholiga xizmat turlarini sifatli ko'rsatish mamlakat rivojida katta ahamiyatga ega ekanligini bildiradi.

Hech bir jarayon uning matematik tavsifiga tayanilgan iqtisodiy tahlillarsiz rivojlanib qolmaydi. Xususan aholiga xizmat ko'rsatish jarayonini ekonometrik modellashtirish masalasi ham eng dolzarb muammolardan biridir.

Hayot sifatini o'rganish va tahlil qilish zarurati ushbu ko'rsatkich mamlakat va mintaqalarda iqtisodiy o'sishning asosiy omili ekanligi bilan bog'liq, shuningdek, xalqaro hamjamiyat tomonidan ilm-fan bilan bir qatorda asosiy ko'rsatkichlardan biri sifatida tan olingan va mamlakatlar va xalqlarning xalqaro darajada rivojlanishini tavsiflovchi texnologik taraqqiyot. Iqtisodiy taraqqiyotning yangi yo'llarini izlash faqatgina hayot sifati jahon hamjamiyatining eng ko'zga ko'ringan maqsadlarini ifoda eta olishiga olib keldi.

Horijda zamonaviy sifat tushunchalarida hayot sifati ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, madaniy, mafkuraviy va ekologik omillarning o'ziga xos xususiyati, shaxsning mavjud bo'lishi shartlari va shaxsning jamiyatdagi mavqei sifatida tushuniladi. Postindustrial jamiyatlarda qabul qilingan hayot sifati kontsepsiyasi odamlarning ehtiyojlarini qondirish va hozirgi atmosferaning uyg'un rivojlanishini ta'minlovchi cheklovlarni o'z ichiga oladi.

Bunga cheklovlarga quyidagilar kiradi:

- ovqatlanish xizmatlarini ko'rsatish va rivojlantirish;
- atrof-muhitni muhofaza qilish;
- ishlab chiqarish va mahsulotlar xavfsizligiga e'tibor;
- mamlakatning resurs salohiyatini saqlab qolish.

Shu bilan birga, hayot sifati kontsepsiyasidagi asosiy vazifalar quyidagicha e'lon qilinadi:

- Jismoniy va ruhiy salomatlikni ta'minlash jamiyat;
- Aholining atrof-muhitdan foydalanishni kengaytirish, toza oziq-ovqat mahsulotlari;
- Mehnat sharoitlarini uyg'unlashtirish va boshqalar.

Aholisiga uy-joy va ovqatlanish xizmatlari ko'rsatish sifatini oshirishda kommunal xizmatlari sektori hayotning sifati bevosita bog'liq bo'lgan iqtisodiyotning asosiy tarmoqlaridan biridir. U aholining uy-joy va kommunal xizmatlarga bo'lgan jismoniy va kundalik ehtiyojlariga xizmat ko'rsatishga mo'ljallangan. Uy-joy kommunal xizmatlari mintaqaviy infratuzilmaning eng muhim qismidir va uning faoliyati asosan aholi uchun tegishli hayot sifatini shakllantiradi, bu jamiyat sivilizatsiyasi darajasini, uning hayot madaniyati va turmush tarzini aks ettiradi va u eng ko'p biri bo'lib xizmat qiladi. Mintaqalarning iqtisodiy salohiyatini rivojlantirishning muhim shartlari.

Uy-joy komplekslari sektori hayotni qo'llab-quvvatlashning eng yirik tizimidir. Zamonaviy sharoitda suv, issiqlik, sanitariya-gigienaning yetishmasligi, aholi yashash joylarini obodonlashtirish va etarli miqdordagi uy-joylar, hatto kichik hajmda bo'lsa ham, bu ijtimoiy falokatdir. Uy-joy kommunal xizmatlari turli xil tuzilishga ega.

Uy-joy communal xizmatlari

1. Uy-joy

2. Jamiyat xizmatlari

-Resurslarni yetkazib berish.

-Isitish, elektr energiyasi, gaz, suv ta'minoti va kanalizatsiya

-Takomillashtirish

- Yo'l va ko'prik inshootlari, obodonlashtirish, bankni muhofaza qilish, sanitary tozalash, chiqindilarni yo'q qilish

-Istimolchilarga xizmat ko'rsatish.

Uy-joy kommunal xo'jaligida statistik monitoring ko'proq vaqt davomida amalga oshiriladi 15 turdagi faoliyat uchun (uy-joy bilan ishlash). Jamg'arma, shahar issiqlik va gaz ta'minoti, suv ta'minoti va kanalizatsiya, obodonlashtirish va boshqalar) ikkita asosiy kichik tarmoqlarga birlashtirilgan: uy-joy va kommunal xizmatlar.

Uy-joy - bu shahar ehtiyojlarining ehtiyojlarini qondirish uchun mo'ljallangan qismidir. Uy-joy sektori quyidagilarni o'z ichiga oladi:

A) Uy-joy mulkdorlari, uy-joylarni saqlash muassasalari va tashkilotlari, ta'mirlash-qurilish muassasalari va tashkilotlari, Uy-joylarni kapital ta'mirlash bo'yicha ixtisoslashgan;

B) Ixtisoslashtirilgan ta'mirlash-qurilish islohotlar va foydalanishga topshirish bo'yicha tashkilotlar Muhandislik ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish uchun uy jihozlari;

C) iste'molchilarga xizmat ko'rsatish (hammom va kir yuvish joylari, mehmonxonalar va marosimlar xizmatlari).

Shu munosabat bilan obyektlarning sifatini tahlil qilish Xizmatlar alohida qiziqish uyg'otadi, chunki ular mavjud ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar tizimi, ya'ni uy-joy kommunal xizmatlar tizimi samaradorligini baholashga imkon beradi va Yakuniy mahsulot - xizmatlar, shuningdek, uy-joy kommunal xizmatlari tarkibiga kiruvchi tashkilotlarda kamchiliklarni aniqlash, ularni yo'q qilish obyektlarning sifatini yanada yaxshilash uchun ehtiyot chorasi bo'lishi mumkin.

Sifatli tadqiqotlarga iqtisodiy yondashuv aholiga yashash joy va umumiy ovqatlanish xizmatlarini ularning nafaqat o'ziga xos xususiyatlari va o'ziga xos nazorat turlari o'rganilibgina qolmay, balki iqtisodiy munosabatlar ham o'rganilgan. Ushbu xususiyatlarni yaratish jarayonida paydo bo'layotgan aholi, korxonalar va ishlab chiqarishlar o'rtasida, keyinchalik ularni ehtiyojlarini qondirish uchun ishlatish bilan uy-joy va kommunal xizmatlarda sifat menejmentining maqbul ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini ta'minlash. Yuqorida aytib o'tganimizdek, bozor iqtisodiyoti sharoitida Sifat muammosi eng muhim omil. Iqtisodiy va ijtimoiy hayot darajasini yaxshilash va ekologik xavfsizlik. Mahsulot sifati (Mahsulot yoki xizmat) - bu uning xarakteristikalari to'plamidir. Maxsus ehtiyojlarni qondirish darajasi ularni ishlab chiqarish xarajatlarini hisobga olgan holda, "Uy-joy kommunal xizmatlari sifati" toifasiga nisbatan ishlab chiqishda biz quyidagilarni taklif qilishimiz mumkin:

-uy-joy va kommunal xizmatlarning sifati

-uy-joy kommunal xizmatlarining tavsiflari to'plami

-iste'molchining qulay yashash sharoitlaridan qoniqish o'lchovini yaratishga va ularning xarajatlarini hisobga olgan holda binolarda turishga imkon beradigan xizmatlar.

Iste'molchilarning xususiyatlari va xizmatlarni ko'rsatish tartibi belgilangan standartlarga mos kelishi kerak:

A) issiqlik ta'minoti uchun - oqimga binoan binolarni izolyatsiyalash tadbirlarini amalga oshirishni hisobga olish kerak.

B) elektr ta'minoti uchun - amaldagi standart bo'yicha elektr quvvati parametrlari;

C) sovuq suv ta'minoti uchun – gigienik yetkazib beriladigan suvning xossalari va tarkibiga qo'yiladigan talablar, shuningdek tahlil nuqtasida suvning taxminiy sarflanishi;

D) issiq suv ta'minoti uchun - etkazib berilayotgan suvni isitishning tarkibi, xususiyatlari va haroratiga, shuningdek tahlil nuqtasida suvning taxminiy sarflanishiga qo'yiladigan sanitariya talablari;

E) sanitariya orqali - chiqindi suvlarni yo'q qilish.

Normativ hujjatlarga muvofiq binolarni taqdim etish tartiblari ko'rsatilgan Turar-joy binolariga texnik xizmat ko'rsatish Rezidentlar - kommunal iste'molchilar va obyektlarni ta'minlaydigan uy-joylarni ta'mirlash korxonalarini o'rtasida tuzilgan shartnoma asosida. Shartnoma quyidagilarni aks ettiradi:

- xizmatlarning sifati;

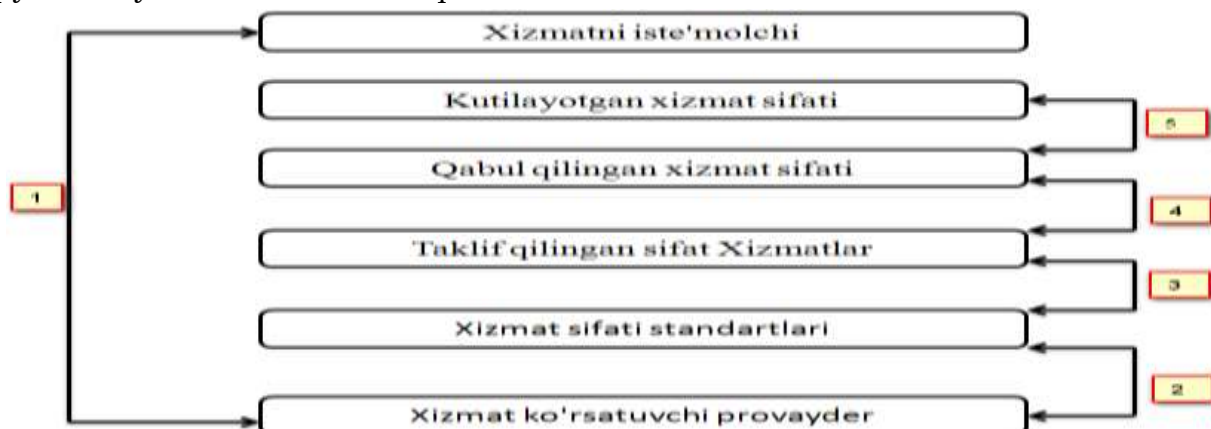
- xizmatni tejash rejimi va iste'molning standart hajmi;

- muammolarni bartaraf etish tartibi va shartlari baxtsiz hodisalar.

- aniq summalar, to'lov shartlari, hisob-kitob davri, to'lov shartlari va jarima xizmatlar uchun kechiktirilgan to'lov;

- turar-joy binolarining muhandislik uskunalarning, shu jumladan elektr jihozlarning maksimal quvvatini belgilaydigan texnik tavsiflari, uskunalar va asboblar.

"Uy-joy kommunal xizmatlari sifati" tushunchasi murakkabdir. Bu shunchaki ta'sir qilmaydi. Xizmat ko'rsatishning yakuniy natijasi qulaylik yaratishdir Inson hayotining shart-sharoitlari, ammo bu ularning har biri texnologik jarayonlar tizimini nazarda tutadi Qaysi sifat standartiga javob berishi kerak. Uy-joy va kommunal xizmatlarning sifati bo'yicha tadqiqotlar U ishlab chiqarish va iste'mol qilish jarayonida ko'rsatiladi Xizmatlar, iste'molchi tomonidan qo'yiladigan subyektiv sifat talablarini xizmat ko'rsatishning standart darajasi va uning haqiqiy xususiyatlari bilan muvofiqlashtirish zarur bo'ladi (2-rasm).

Rasm 1. Uy-joy va aholiga xizmat ko'rsatish sifatini muvofiqlashtirish tizimi.

Birinchi bosqichda. Iste'molchilar individual ehtiyojlar, bilim va avvalgi tajriba Uy-joy kommunal xo'jaligi rahbariyati xizmatning talab qilinadigan sifati to'g'risida ma'lumot sifatida ko'rib chiqiladigan xizmatning kutilayotgan sifati.

Ikkinchi bosqich. Uy-joy kommunal xizmatlarini ishlab chiqarishni rejalashtirgan ishlab chiqaruvchi qaror qiladi Iste'molchilarning o'z mahsulotlarining sifatiga bo'lgan talablari Mahsulotlar. Shu bilan birga xizmatlar o'rnatiladi Sifat standartlari va iste'mol stavkalari. bu haqida Ushbu bosqichda standartlarning iste'molchi kutgan sifat darajasidan chetga chiqishini to'g'rilash zarur Xizmatlar.

Uchinchi bosqich. Ushbu bosqichda xizmat ko'rsatish standarti va taklif o'rtasida ziddiyatlar bo'lishi mumkin Xizmat ko'rsatish sifati darajasi. Bunday holat Bu etarli bo'lmagan sifat tufayli rivojlanadi va Resurslarni qo'llab-quvvatlash miqdori, xodimlarning past darajadagi malakasi va boshqalar.

To'rtinchi bosqich. Xizmat ko'rsatish sifatining tavsiya etilgan darajasi allaqachon olingan darajaga to'g'ri kelmaydi. Texnologik intizomning buzilishi sababli.

Beshinchi bosqich. Kutilayotgan va kelajakdagi xizmat ko'rsatish darajasining nomuvofiqligi interval oralig'idagi Yamamama Mama sifatidan chetlanishlar yig'indisidan aniqlanadi. Xizmat va olingan sifat Kamroq, oldingi bosqichlarda qat'iyatlilik qanchalik katta bo'lsa.

Uy-joy sohasini isloh qilish davrida aholini ijtimoiy himoya qilish dasturiga katta e'tibor berish zarur. Uy-joy kommunal xo'jaligini isloh qilish va modernizatsiya qilishdan maqsad bu Uy-joy kommunal xizmatlari sifatini oshirish, Kambag'al fuqarolarga ijtimoiy kafolatlar berish, uy-joy kommunal xizmatlari bozorida paydo bo'ladigan xususiy muassasalar uchun ustuvor vazifa foyda hisoblanadi, bu Strategik maqsad emas, aksincha taktik maqsad. Shuning uchun uy-joy bozorini shakllantirish va xususiy jamoat xizmatlari jarayonida hisobga olish kerak. Ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish, muntazam ravishda ko'payib borishga imkon beradigan kompaniyalar Aholi va kommunal xizmatlar iste'molchilari tomonidan xizmatlar uchun to'lovdan olinadigan foyda. Foydani samarali taqsimlash sizni doimiy ravishda takomillashtirishga imkon beradi Uy-joy fondini yangi texnologiyalar, uskunalar va o'qitish vositalaridan foydalanish yo'li bilan boshqarish jarayoni xodimlar. Kommunal xizmatlar uchun yuz foiz to'lov ijtimoiy qo'llab-quvvatlash orqali amalga oshiriladi Kam daromadli aholi. Aholining zaif qatlamlarini ijtimoiy va iqtisodiy qo'llab-quvvatlash hayot sifatini yaxshilashi mumkin.

Bugungi kunda uy-joy kommunal xizmat ko'rsatish muassasalari oldida bu vazifa turibdi Xizmat ko'rsatish texnologiyasini takomillashtirish, uning faoliyati sifati va samaradorligini oshirish Raqobatbardosh ustunlikka erishish maqsadi. Uy-joy kommunal xizmatlari sifatini oshirish, zaxiralarni qidirish va nazorat qilish imkoniyatlari davlat darajasida, professional darajada ko'rib chiqilmoqda bog'liq bo'lgan. Uy-joy kommunal xizmatlari sifatini nazorat qilish bugungi kunda ijtimoiy ahamiyatga ega bo'ldi Xizmatlar sifatini oshirish uchun zaxiralarni yaratish vazifasi Uy-joy kommunal xizmatlari chet elda ham, O'zbekistonda ham dolzarbdir.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Салин В.Н., Шпаковская Е.П. Социально-экономическая статистика. М., 2001. с. 399.
2. Дагбаева С.Д. Уровень жизни населения: пути решения проблемы бедности. Улан-Удэ., 2008. с.35.
3. Абдурахмонов Қ.Х. Меҳнат иқтисодиёти. Тошкент, “Меҳнат” 2009.357- б
4. Мухиддинов Х. С. Ҳудуд аҳолиси турмуш даражасини ошириш ва ижтимоий ривожланишини моделлаштириш. Монография. Т.: “ФАН”, 2009. 12б.
5. Рустамов Н.И. Саноат корхоналари самарадорлигининг аҳоли турмуш даражасига таъсирини баҳолаш. Монография- Т.: “ФАН”, 2013 й. 11 б.
6. Генкин Б.М. Экономика и социология труда - М.: Норма, 2006. с.72.
7. Ғойибназаров Б.К. Аҳоли турмуш даражасини статистик баҳолаш Монография. Т.: “ФАН”, 2005. 69 б.
8. Ўзбекистонда ижтимоий ривожланиш ва турмуш даражаси. Статистик тўплам. Тошкент - 2014 й.
9. Дробышева В.В. Интегральная оценка качества жизни населения региона : монография; под науч. ред. д-ра экон. наук, проф. Б.И. Герасимова. Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2004. 108 с.
10. Егорова Е.С. Качество услуг социальноэкономической организации: монография. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. 88 с.
11. Kh.S. Mukhitdinov, A.N.Rakhimov. The forecast for the development of the public services sector. Scopus, Solid State Technology, December 2020, Vol 63, № 6 (2020)
- 12.30. Kh.S. Mukhitdinov, G.Kh.Makhmatkulov. Providing trade services to the population of the region. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD), e-ISSN: 2456 –6470, 32-41 pag. <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd38499.pdf>
- 13.31. Kh.S. Mukhitdinov, A.M.Rakhimov. Providing accommodation and food services to the population of the region .International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD), eISSN: 2456 – 6470, 42-48 pag. <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd38500.pdf>
14. Kh.S. Mukhitdinov, F.D. Juraev. Methods of Macroeconomic Modeling. International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD), eISSN: 2456 – 6470, 29-32 pag, <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd38498.pdf>
15. Anvar Norimovich Rakhimov, Golibjon Kholmuminovich Makhmatkulov, Abdihakim Muhammadiyevich Rakhimov, (2021). Construction Of Econometric Models Of Development Of Services For The Population In The Region And Forecasting Them. The American Journal of Applied Sciences, 3(02), 21-48 The American Journal of Applied sciences February 20, 2021 | Pages: 21-48. <https://usajournalshub.com/index.php/tajas/article/view/2119>